

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

ДЯТКО Олександр Вікторович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.95 (477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2023.4.41>

У статті визначено зазначено, що адміністративно-правова протидія можлива лише за умови поєднання законодавчих реформ, цифрових інновацій, активного громадського контролю та високого рівня політичної волі.

Наголошено, що адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування спрямована на забезпечення прозорості, ефективності та справедливості функціонування податкової системи. Корупція у цій сфері завдає значних збитків державному бюджету, підриває економічну стабільність країни та довіру громадян до державних інституцій. В умовах сучасних викликів протидія корупції є багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу та злагодженої роботи всіх зацікавлених сторін.

Стверджується, що однією з ключових складових адміністративно-правової протидії є розуміння складності та багатовекторності проблеми. Корупція у сфері оподаткування включає не лише неправомірні дії працівників податкових органів, але й свідомі порушення з боку платників податків. Це потребує запровадження ефективних механізмів попередження, виявлення та притягнення до відповідальності винних осіб.

Встановлено, що цифровізація є одним із найбільш перспективних інструментів зниження корупційних ризиків. Використання автоматизованих систем адміністрування податків, електронного документообігу та прозорих онлайн-платформ значно зменшує вплив людського фактору, який є основним джерелом корупції. Автоматизація також

сприяє швидшому та об'єктивнішому виявленню порушень, знижуючи можливості для маніпуляцій.

Ключові слова: адміністративно-правова протидія корупції, оподаткування, адміністративно-правове регулювання, складові протидії, антикорупційна політика.

Постановка проблеми

Визначення поняття адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні є надзвичайно важливим для осмислення процесу забезпечення ефективної протидії корупційним явищам, що негативно впливають на економічний розвиток та соціальну стабільність країни. У цьому контексті слід зважати на декілька ключових аспектів.

По-перше, чітке визначення цього поняття сприяє формуванню в правовій доктрині єдиного підходу, що забезпечує однорідність термінології та уніфіковане застосування законодавства усіма суб'єктами, включаючи органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадян. Це зменшує правову невизначеність і забезпечує передбачуваність правових наслідків для всіх учасників податкових відносин [1, с. 89]. По-друге, узагальнене розуміння адміністративно-правової протидії корупції лежить в основі вдосконалення законодавства, підвищення прозорості й підзвітності влади.

Крім того, чітке визначення адміністративно-правової протидії корупції позначає

ється на ефективності роботи контролюючих органів, таких як Державна податкова служба України, Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне антикорупційне бюро України. Це сприяє кращій координації їхніх дій, обміну інформацією та спільній роботі над виявленням і припиненням корупційних схем у податковій сфері.

Визначення адміністративно-правової протидії корупції також є важливим для створення прозорого та відкрито регульованого податкового середовища. Це зменшує можливості для зловживань та незаконних дій, стимулюючи сумлінну поведінку як з боку публічних службовців, так і підприємців та громадян. Прозорі механізми протидії корупції сприяють підвищенню рівня довіри до податкової системи та державних інституцій загалом [2].

Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами є ще одним важливим аспектом. Визначення адміністративно-правової протидії корупції лежить в основі адаптації українського законодавства до вимог Європейського Союзу та рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO). Це є важливим кроком у процесі інтеграції України до міжнародних правових систем та забезпечує відповідність міжнародним стандартам боротьби з корупцією.

Посилення довіри громадян та інвесторів до податкової системи України також пов'язане з адміністративно-правовою протидією корупції у сфері оподаткування. Зменшення корупційних ризиків у податковій сфері сприяє покращенню ділового клімату, стимулює інвестиційну активність та економічний розвиток. Прозорі та ефективні механізми протидії корупції створюють сприятливі умови для підприємництва, залучення інвестицій та забезпечення стабільного економічного зростання.

Нарешті, визначення адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування сприяє утвердженню принципів правової держави. Це гарантує, що всі дії у податковій сфері базуються на законі, забезпечуючи справедливість та рівність перед законом для всіх учасників податкових відносин. Верховенство права є фундаменталь-

ним принципом, який забезпечує юридичну визначеність правових відносин, що, у свою чергу, сприяє довгостроковій стабільності та процвітанню країни [3, с. 74].

Так, визначення поняття адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні є основоположним для формування ефективної антикорупційної політики, підвищення прозорості податкових відносин та забезпечення економічної та соціальної стабільності в країні. Це сприяє не лише ефективній протидії корупції, але й загальному підвищенню рівня доброчесності та відповідальності в суспільстві, що є необхідними умовами для сталого розвитку України.

Стан дослідження теми

В українській адміністративно-правовій доктрині окремі проблеми адміністративно-забезпечення протидії нелегальній міграції досліджувалися у наукових працях таких вчених, як В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, О. Ф. Андрійко, І. В. Арістова, О.М. Бандурка, Є. А. Гетьман, І. П. Голосніченко, А. М. Гуд, С. М. Гусаров, І. А. Гуцул, С. Ф. Денисюк, А.Т. Комзюк, Т.В. Костюк, К.Б. Левченко, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, О.М. Музичук, О. Ю. Синявська, В.В. Сокурєнко, С. Г. Стеценко та інші. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені фактично поза своєю увагою залишили проблемне питання поняття адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити поняття адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: розглянути періодизацію розвитку досліджень адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні; встановити поняття, заходи, напрями та правову основу адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором було вперше у вітчизня-

ній правовій думці розглянуто періодизацію розвитку досліджень адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні, а також досліджено інші актуальні аспекти досліджуваної проблематики, що до цього перебували поза увагою вітчизняних науковців.

Виклад основного матеріалу

Корупція у сфері оподаткування є однією з основних загроз для економічної стабільності та добробуту України. В умовах постійної трансформації національної правової системи українські правознавці дедалі більше зосереджуються на вивченні механізмів адміністративно-правової протидії цьому явищу. Історія дослідження адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні має глибокі корені, які відображають етапи становлення правової системи країни [4, с. 271].

Перші спроби дослідження адміністративно-правових аспектів протидії корупції з'явилися наприкінці 1990-х років, у період після проголошення незалежності України. Цей час характеризувався реформуванням податкової системи, що супроводжувалося низьким рівнем прозорості і високою корумпованістю. Дослідження здебільшого концентрувалися на аналізі зарубіжного досвіду, зокрема моделей протидії корупції, запроваджених у країнах ЄС та США. Водночас формувалися концептуальні підходи до визначення корупції як правового та соціального явища.

У 2000-х роках наукові дослідження поживалися у зв'язку зі спробами гармонізації українського законодавства із європейськими стандартами. Правознавці почали аналізувати питання вдосконалення адміністративно-правових норм, які регулюють діяльність податкових органів. Особлива увага приділялася посиленню відповідальності за корупційні правопорушення, запровадженню механізмів адміністративного контролю та підвищенню прозорості діяльності податкової служби. Серед провідних дослідників цього періоду виділяються ті, хто вивчав адміністративно-правовий статус органів, відповідальних за протидію коруп-

ції, а також методи запобігання ухиленню від оподаткування [5, с. 16].

З 2014 року дослідження набувають комплексного характеру. Основними напрямками є визначення поняття адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування, дослідження ролі інституцій, цифровізація процесів та вивчення міжнародного досвіду. Українські вчені працюють над визначенням адміністративно-правової протидії корупції як сукупності заходів, що реалізуються органами виконавчої влади для виявлення, запобігання і притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють корупційні дії. Значна увага приділяється аналізу функцій спеціалізованих антикорупційних органів.

Цифровізація податкової системи стала важливим кроком у зниженні ризиків корупції. Впровадження електронних систем адміністрування податків, таких як e-Reporting та e-Checking, мінімізує людський фактор і забезпечує прозорість.

Попри значний прогрес, дослідження поняття адміністративно-правової протидії корупції стикається з низкою викликів. Це недостатнє фінансування наукових досліджень, низький рівень практичного застосування наукових розробок у діяльності органів державної влади та складність подолання системної корупції. Однак розвиток науки у цьому напрямі має великий потенціал, особливо за умови посилення співпраці між науковцями, практиками та міжнародними партнерами [6, с. 51].

Так, розвиток досліджень адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування в Україні відображає поступову еволюцію підходів до вирішення цієї проблеми. Удосконалення законодавчої бази, впровадження сучасних технологій та адаптація до міжнародних стандартів створюють основу для ефективної протидії корупції в податковій сфері.

Адміністративно-правова протидія корупції – це сукупність заходів, передбачених нормами адміністративного права, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення та мінімізацію наслідків корупційних правопорушень. Вона охоплює такі аспекти, як створення правових, організаційних

та процедурних механізмів, які мінімізують умови для виникнення корупційних ризиків, включаючи впровадження антикорупційних програм, декларування майна посадовців та захист викривачів корупції.

Адміністративно-правова протидія корупції передбачає виявлення корупційних дій за допомогою моніторингу, перевірки та аналізу діяльності суб'єктів публічного адміністрування, а також притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень, із застосуванням адміністративних санкцій, таких як штрафи чи позбавлення права обіймати певні посади. Крім того, важливим елементом адміністративно-правової протидії є здійснення нагляду (контролю) спеціалізованими органами, зокрема Національним агентством з питань запобігання корупції, щодо дотримання антикорупційного законодавства. Адміністративно-правова протидія корупції є невід'ємною частиною загальної системи протидії корупції, що включає також кримінально-правові, організаційні, фінансово-економічні та інформаційно-просвітницькі заходи.

Адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування є важливим інструментом забезпечення ефективності функціонування податкової системи України та захисту публічних інтересів. Це поняття охоплює комплекс заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення та мінімізацію корупційних проявів як серед працівників податкових органів, так і серед платників податків. У сучасних умовах корупція у сфері оподаткування знаходить свій вияв в ухиленні від сплати податків, зловживанні службовим становищем, маніпуляціях із документами тощо, що завдає шкоди економічній стабільності та підриває довіру до державних інституцій [7, с. 269].

Адміністративно-правова протидія корупції передбачає кілька ключових напрямів. Першим є запобігання корупції, яке включає впровадження системи заходів для мінімізації умов, що сприяють корупційним проявам. Це забезпечується підвищенням прозорості діяльності податкових органів, спрощенням процедур адміністрування податків, автоматизацією податкових проце-

сів, а також впровадженням етичних стандартів для працівників податкових служб. Другий напрям – виявлення корупційних дій, що передбачає моніторинг податкових операцій, аналіз ризиків, проведення внутрішнього аудиту, а також роботу спеціалізованих підрозділів із протидії корупції.

Третім напрямом є припинення корупційних правопорушень шляхом застосування адміністративних і кримінальних санкцій, оперативного втручання правоохоронних органів і судового оскарження незаконних рішень чи дій. Останнім, але не менш важливим компонентом є мінімізація наслідків корупції, що передбачає відшкодування збитків, відновлення порушених прав і зміцнення довіри до податкових органів [8, с. 83].

Правову основу адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування становлять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Податковий кодекс України, Закон України «Про запобігання корупції» та інші нормативно-правові акти. Крім того, важливу роль у цій сфері відіграють підзаконні акти Державної податкової служби України та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Серед окремих заходів адміністративно-правової протидії корупції можна виділити організаційні, превентивні, контрольні та репресивні заходи. Організаційні заходи включають антикорупційні аудити, впровадження цифрових технологій і навчання працівників податкових органів [9, с. 99].

Превентивні заходи спрямовані на розробку антикорупційних програм, декларування доходів посадовців та контроль за дотриманням етичних стандартів. Контрольні заходи охоплюють перевірку законності рішень податкових органів та аудит їхньої діяльності. Репресивні заходи передбачають накладення штрафів, притягнення до дисциплінарної та адміністративної відповідальності, а також відкриття кримінальних проваджень.

Так, адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування в Україні є багатогранним процесом, що базується на правових, організаційних та технічних

механізмах. Ефективність цих заходів залежить від комплексного підходу, вдосконалення законодавчої бази, розвитку цифрових інструментів і активної участі громадянського суспільства в антикорупційних ініціативах.

Важливим аспектом адміністративно-правової протидії корупції у сфері оподаткування є впровадження сучасних інформаційних технологій, які сприяють підвищенню прозорості та ефективності податкових процесів. Використання автоматизованих систем, таких як електронний кабінет платника податків, програмне забезпечення для моніторингу ризиків (E-Reporting, Risk Management System), а також електронний документообіг дозволяє зменшити вплив людського фактору, який є основною передумовою для корупційних дій.

Крім того, значну роль в адміністративно-правовій протидії корупції відіграє співпраця між органами державної влади, зокрема Державною податковою службою України, органами прокуратури, антикорупційними органами та судовими інституціями. Така координація дозволяє швидко реагувати на виявлені випадки корупції та забезпечувати невідворотність відповідальності. З іншого боку, важливим є залучення громадськості та бізнесу до процесу протидії корупції. Це включає створення механізмів для подання скарг і повідомлень про корупцію, участь громадських організацій у моніторингу діяльності податкових органів та реалізацію освітніх кампаній для підвищення обізнаності платників податків.

Окрему увагу слід приділити міжнародному співробітництву у сфері протидії корупції. Україна є учасником міжнародних ініціатив, таких як Конвенція ООН проти корупції, Група держав проти корупції (GRECO), а також активно співпрацює з Європейським Союзом у рамках виконання Угоди про асоціацію.

Адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування потребує системного підходу, постійного вдосконалення та тісної співпраці всіх зацікавлених сторін. Тільки за умови комплексного вирішення проблем і впровадження новітніх технологій можливо досягти реальних результатів

у протидії корупції та створити ефективну, прозору та справедливую податкову систему.

Адміністративно-правова протидія корупції в оподаткуванні має враховувати стратегічні напрями, орієнтовані на довгостроковий ефект. Один із таких напрямів – розвиток інституту антикорупційної культури як серед працівників податкових органів, так і серед громадян. Формування культури нетерпимості до корупції передбачає впровадження освітніх програм, тренінгів, інформаційних кампаній, які пояснюють шкоду корупції для суспільства та демонструють конкретні приклади успішної боротьби з нею [10].

Важливим кроком є вдосконалення професійного розвитку працівників податкових органів. Це включає регулярне навчання, підвищення кваліфікації, запровадження сучасних підходів до управління персоналом, які засновуються на мотивації та оцінці ефективності працівників. Належні умови праці та конкурентоспроможна заробітна плата також можуть стати додатковими стимулами для зниження рівня корупції серед податківців.

Ще одним критично важливим аспектом є впровадження чіткої системи оцінки результативності антикорупційних заходів. Це може бути реалізовано за допомогою створення незалежних моніторингових груп, які здійснюватимуть регулярний аналіз впроваджених ініціатив, оцінюватимуть їхню ефективність та розроблятимуть рекомендації для вдосконалення. Наприклад, кількісні показники, такі як зниження кількості повідомлень про вчинення корупційних дій, зростання обсягу податкових надходжень та підвищення рівня довіри платників податків, можуть стати основою для об'єктивної оцінки прогресу.

Висновки

Таким чином, у межах даної статті зазначено, що адміністративно-правова протидія можлива лише за умови поєднання законодавчих реформ, цифрових інновацій, активного громадського контролю та високого рівня політичної волі. Лише за таких умов Україна зможе створити справедливую податкову систему, що слугуватиме інтересам

суспільства та сприятиме економічному розвитку країни.

Наголошено, що адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування спрямована на забезпечення прозорості, ефективності та справедливості функціонування податкової системи. Корупція у цій сфері завдає значних збитків державному бюджету, підриває економічну стабільність країни та довіру громадян до державних інституцій. В умовах сучасних викликів протидія корупції є багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу та злагодженої роботи всіх зацікавлених сторін.

Стверджується, що однією з ключових складових адміністративно-правової протидії є розуміння складності та багатовекторності проблеми. Корупція у сфері оподаткування включає не лише неправомірні дії працівників податкових органів, але й свідомі порушення з боку платників податків. Це потребує запровадження ефективних механізмів попередження, виявлення та притягнення до відповідальності винних осіб.

Встановлено, що цифровізація є одним із найбільш перспективних інструментів зниження корупційних ризиків. Використання автоматизованих систем адміністрування податків, електронного документообігу та прозорих онлайн-платформ значно зменшує вплив людського фактору, який є основним джерелом корупції. Автоматизація також сприяє швидшому та об'єктивнішому виявленню порушень, знижуючи можливість для маніпуляцій.

Зазначено, що адміністративно-правова протидія корупції у сфері оподаткування має бути стратегічним пріоритетом держави. Лише завдяки поєднанню законодавчих реформ, цифровізації, посиленню контролю та активній участі громадськості можна створити ефективну та прозору податкову систему, яка сприятиме економічному розвитку країни та відновленню довіри суспільства до державних інституцій.

Література

1. Гурковський М. П. Адміністративно-правові засоби запобігання корупції в органах Національної поліції. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 4 (10). С. 87-93.

2. Самодай В. П., Ковтун Г. І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та Суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>.

3. Сябренко В. В. Верховенство права як основоположний принцип правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 73-76.

4. Правова система України в умовах воєнного стану: збірник наукових праць / за загальною редакцією О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської, М. М. Хоменка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 540 с.

5. Дем'янчук Ю. В., Бартош Д. О., Петрівська О. П. Деякі аспекти дослідження адміністративно-правових засад протидії корупції в умовах вивчення нормативної дисципліни «Правове регулювання адміністративних відносин». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 10. С. 14-18.

6. Цюцяк А. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 48-55.

7. Подолян Ю. О. Особливості профілактики правопорушень в сфері податків і зборів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 266-271.

8. Практичний посібник по роботі з викривачами для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. Київ: Національне агентство з питань запобігання корупції, 2023. 146 с.

9. Романов М. В. Основні засади запобігання корупції. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини»», 2017. 176 с.

10. Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Викривачам корупції // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/vykryvachi-koruptsiyi/shhodomehanizmiv-zaohochennya-ta-formuvannya-kultury-povidomlennya-pro-mozhlyvi-fakty>

koruptsijnyh-abo-pov-yazanyh-z-koruptsiyeyu-pravoporushen-inshyh-porushen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-korupt/.

**THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE
AND LEGAL COUNTERACTION TO
CORRUPTION IN THE FIELD OF
TAXATION IN UKRAINE**

The article specifically states that administrative and legal counteraction is possible only if legislative reforms, digital innovations, active public control and a high level of political will are combined.

It is emphasized that administrative and legal counteraction to corruption in the field of taxation is aimed at ensuring transparency, efficiency and fairness of the functioning of the tax system. Corruption in this area causes significant damage to the state budget, undermines the economic stability of the country and citizens' trust in state institutions. In the context of modern challenges, combating corruption is a multifaceted process that requires a comprehensive approach and coordinated work of all stakeholders.

It is argued that one of the key components of administrative and legal counteraction is understanding the complexity and multi-vector nature of the problem. Corruption in the field of taxation includes not only illegal actions of tax authorities, but also deliberate violations by taxpayers. This requires the introduction of effective mechanisms for preventing, identifying and holding guilty persons accountable.

Digitalization has been identified as one of the most promising tools for reducing corruption risks. The use of automated tax administration systems, electronic document management, and transparent online platforms significantly reduces the impact of the human factor, which is the main source of corruption. Automation also contributes to faster and more objective detection of violations, reducing the possibilities for manipulation.

Key words: administrative and legal counteraction to corruption, taxation, administrative and legal regulation, components of counteraction, anti-corruption policy.